

2. Syrnyk M. Ukraińcy w Polsce 1918 – 1939. Oświata i szkolnictwo / M. Syrnyk. – Wrocław; Krynica : Design Studio, 1996. – 148 s.
3. Громов С. В. Організація професійної технічної освіти у Другій Речі Посполитій (1918–1939 рр.) / С. В. Громов // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2008. – № 41. – С. 112-115.
4. ДАЛО, ф. 1, оп. 54, спр.3056, арк. 29.
5. Заброварний С. Перемиська Шашкевичівка. Історичний нарис. Частина перша / С. Заброварний. – Перемишль : Б.в., 2011. – 156 с.
6. Загайкевич Б. Освіта в Перемишлі, Перемишль – західний бастион України / Б. Загайкевич. – Нью-Йорк ; Філадельфія, 1961. – 278 с.
7. Рідна школа. Українське педагогічне товариство. Діяльність за адміністраційний рік 1925–26. – Львів, 1936. – 85 с.
8. ЦДІА України у м. Львові, ф. 206, оп. 1, спр. 1952, арк. 4, 11, 19, 20, 56.

Павлів І. Я. Мужская профессионально-дополняющая школа города Перемышля 1925–1939 гг.

В статтє рассматривается общая характеристика становления и развития украинской мужской профессионально-дополняющей школы города Перемышля 1925–1939 гг. В частности, особое внимание было обращено вопросу подготовки специалистов среднего звена в профессиональных учреждениях.

Ключевые слова: профессионально-техническое обучение, профессионально-дополняющая школа, город Перемышль, общество “Родная школа”, профессиональные предметы.

Pavliv I. Y. Men professionally-supplementary school in the city of Przemyśl 1925–1939 yy.

This article deals with the general characteristics of the formation and development of Ukrainian men professionally-supplementary schools in the city of Przemyśl 1925–1939 yy. In particular, special attention was paid to the preparation of mid-level professionals in specialized institutions.

Keywords: vocational training, professional-complementary school, the city of Przemyśl, the Company “Native School”, professional subjects.

УДК 364.442.2(045)

Петренко Т. В.

Національний авіаційний університет

**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ У ГРОМАДІ**

У статті розглядається методична підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи у громаді в умовах вищої школи, професійні та моральні якості особистості майбутнього соціального працівника, визначені особливості ефективного навчання студентів та необхідність упровадження в навчально-виховний процес сучасного вищого навчального закладу інтерактивних методів навчання.

Ключові слова: методична підготовка, професійні якості, моральні якості, особистість соціального працівника, ефективність навчання майбутніх соціальних працівників, інтерактивні методи навчання.

Становлення громадянського суспільства в Україні, поява різних соціальних служб, відродження волонтерства вимагають активного пошуку нових підходів, напрямів та технологій у вирішенні соціальних проблем різних груп населення. Реалізація численних соціальних проєктів та громадських ініціатив на локальному рівні є свідченням того, що

одним із головних напрямів соціальної діяльності стає соціальна робота у громаді. Це й зумовлює актуальність обраної теми.

Розглянемо, що означає термін “робота у громаді”. Робота у громаді – це діяльність спільноти заради визначення і вирішення своїх проблем, покращення рівня свого життя. Для такої діяльності нам необхідні висококваліфіковані кадри, які б володіли необхідними вміннями і технологіями активізації і організації громади – соціальні працівники. Саме професіонали з такої діяльності готуються у вищих навчальних закладах України.

Даним питанням, а саме підготовкою студентів до майбутньої діяльності у вищих навчальних закладах та їх роботі у громаді, в українській науці займаються О. В. Безпалько, І. М. Ковчина, Т. В. Семигіна та інші.

Мета нашої *статті* – визначити особливості ефективного навчання студентів і їх методичної підготовки для роботи у громаді в умовах вищої школи.

Відповідно до визначеної мети, нами окреслено такі *завдання* статті:

1) проаналізувати професійні якості соціального працівника, який працюватиме з громадою;

2) визначити моральні якості соціального працівника, які необхідні йому для роботи з громадою;

3) визначити особливості ефективного методичного навчання студентів і підготовки їх для роботи у громаді в умовах вищої школи.

Організація методичного навчання студентів, упроваджена в Національному авіаційному університеті, передбачає послідовне і систематичне засвоєння студентом матеріалу щодо теоретичних та практичних основ соціальної роботи у громадах, правових та етичних засад цієї роботи.

У результаті опанування дисципліни “Соціальна робота у громадах” студенти **отримують знання** про:

– сучасні підходи до трактування поняття “громада”;

– зарубіжний досвід соціальної роботи в громаді;

– правові засади соціальної роботи в громаді;

– концепції та моделі соціальної роботи в громаді;

– особливості її ресурсного забезпечення;

– організацію соціальної взаємодії в громаді;

та **оволодівають вміннями**:

– складати карту громади;

– добирати інструментарій для визначення проблемно-потребового поля членів громади;

– організувати ініціативні групи в громаді;

– визначити необхідні соціальні послуги для членів громади;

– розробляти соціальні проекти та здійснювати їх моніторинг та оцінку;

– використовувати різні форми партнерства у межах громади;

– набувають ті моральні якості соціального працівника, які необхідні йому для роботи з громадою.

Виходячи із мети нашої статті, вважаємо за потрібне проаналізувати професійні якості соціального працівника, який працює з громадою.

На думку Т. Семигіної [6], завдання соціальних працівників у громаді полягає у: налагодженні та підтримці контактів з індивідами, групами та організаціями; розвитку профілю спільноти, оцінці її ресурсів та потреб; розробці стратегічного аналізу та плануванні цілей, завдань і пріоритетів; підтримці створення груп, роботи та ефективного їх розвитку; продуктивній роботі з конфліктами всередині та поміж групами й організаціями; співробітництві й веденні переговорів з іншими установами, закладами та

фахівцями; ефективного втручання у розробку й проведення політики, у тому числі налагодження контактів з місцевими політиками; усному та письмовому зв'язку з індивідами, групами й організаціями; роботі з конкретними людьми, включаючи консультування; керуванні ресурсами, включаючи штатний розпис та бюджет; підтримці груп та організацій в отриманні ресурсів, наприклад через заявки на грант; контролі та оцінці прогресу, а також найефективнішого використання ресурсів; відрахуванні з груп, забезпеченні ефективного припинення їх діяльності; розробці, контролі та оцінці стратегій рівних можливостей.

Головні завдання соціального працівника полягають у розвитку послуг обслуговування громадян на дому, денних послуг та служб тимчасового догляду, які дають можливість людям проживати у себе вдома, лише користуючись підтримкою соціальних працівників; координації послуг за місцем проживання; забезпеченні раціонального використання коштів тих, хто надає послуги у громаді.

З огляду на перелічені завдання та методологічні підходи Т. Семигіна [6] умовно поділяє знання та навички, необхідні соціальному працівникові для роботи в громаді, на три сфери: знання поведінки людей та теорії; практичні методи; технічні навички.

Однак робота в громаді вимагає від соціального працівника і лідерських якостей. Ролі соціальних працівників у громаді обумовлені змістом діяльності у рамках певної моделі. Наприклад, у трьох моделях, запропонованих Д. Ротманом, працівникам відведено виконання досить різнопланових ролей – від учителя до агітатора.

У моделі місцевого розвитку населеного пункту працівнику громади відведено роль посередника у процесі змін та організатора невеликих груп, орієнтованих на розв'язання конкретного завдання.

У моделі соціального планування працівники в громаді відіграють здебільшого технічну роль "експерта". У такій ролі вони виступають як агенти змін, не тільки збираючи та аналізуючи дані, а й маневруючи між різними установами та органами влади.

У моделі соціальної дії працівники в громаді відіграють роль організаторів груп людей, котрі зазнають дискримінації. Це передбачає створення та скерування масових організацій і рухів, тобто мобілізацію мас, а також вплив на політичний процес.

А. Гілхріст визначає ролі працівника в громаді залежно від ключових функцій, які їм доводиться виконувати. Вона виділяє, такі ключові ролі: організатор; захисник прав; розхитувач устрою; вчитель соціальних умінь; порадник.

Соціальні працівники в громаді можуть виконувати й інші ролі, наприклад, бути медіатором (посередником), фасилітатором, агентом з питань соціальних змін, менеджером, експертом, лідером, секретарем групи тощо.

Робота в громаді, хоча й має ті ж складові, що й індивідуальна соціальна робота – визначення проблеми, складання плану втручання, втручання та його оцінювання, проте ґрунтується на інших методах та підходах.

У роботі з громадою соціальні працівники застосовують тактики співпраці, кампаній, боротьби. Вибір тактик характеризують зв'язки між тими, хто прагне діяти задля змін у громаді, й тими, на кого спрямовані такі дії. Вибір тактики залежить від ситуації у громаді.

Для виконання своїх завдань та функцій працівникам у громаді потрібні не тільки професійні знання і навички, а уміння дотримуватися тих самих цінностей, етичних стандартів та принципів у відношенні до клієнтів, роботодавців, колег і ширшого суспільства, що й будь-які інші соціальні працівники. Надзвичайно важливу роль для практичної роботи в громаді відіграють віра в здатність людини до змін, прийняття відмінностей і розмаїття, запобігання соціальному виключенню людей тощо. Звісно, часом люди потребують знань й інформації про існуючі можливості, відносні переваги та

недоліки альтернативних способів дій. Інколи людям потрібне навчання стосовно прийняття рішень. Однак у цілому діяльність фахових працівників у громаді ґрунтується на неавторитарній позиції. Вона спрямована на те, щоб надати можливість членам громади висловити свої проблеми й запровадити зміни на краще.

Деякі американські автори стверджують, що базовими етичними принципами роботи в громаді є автономність, благодійність та доброзичливість, соціальна справедливість.

Автономність ґрунтується на самовизначенні та свободі. Вона передбачає реалізацію права на власний вибір долі для себе та права висловлювати власну думку. Концепція наснаження, як індивідуального, так і колективного, побудована на ідеї розвитку здатності приймати власні рішення й набувати контролю над своїм життям.

Благодійність та доброзичливість спирається на творення добра для інших і уникнення завдання шкоди. Цей принцип відіграє важливу роль у соціальних і медичних службах у громаді, працівники яких сподіваються допомогти користувачам наповнити своє життя певним змістом, розглядають ситуацію людей у ширшому контексті.

Принцип соціальної справедливості перебуває у центрі дискусій практиків та теоретиків. Адже в ідеалі соціальна справедливість досягається, коли в суспільстві відбувається справедливий розподіл ресурсів. Соціальна робота, зокрема й робота в громаді, спрямована на забезпечення перерозподілу ресурсів для вразливих груп суспільства та зменшення соціального виключення й пригноблення.

На додаток до перелічених раніше американський фахівець Б. Дженссон виділяє такі етичні принципи, як:

- збереження життя чи право на продовження існування;
- чесність чи право на достовірну інформацію;
- конфіденційність чи право на збереження таємниці та повагу до особистого життя;
- рівність чи право людей на отримання однакових послуг, ресурсів та можливостей;
- колективні права чи право суспільства на охорону та поліпшення здоров'я і безпечного середовища.

Британське визначення роботи в громаді включає в себе низку принципів та цінностей, якими мають керуватися соціальні працівники, залучені до такого виду діяльності. Серед них: повага до прав людини; суспільство може стати демократичним, якщо всі люди мають рівні можливості зробити свій внесок до нього; співпраця та колективна робота не завжди можливі, й нерівність у громадах надзвичайно шкодить демократії; люди здатні конструктивно працювати разом для того, щоб позбутися нерівності; робота в громаді – це процес дій, який має виразну мету, визначену колективно й регулярно переоцінювану; процес роботи в громаді мусить наснажувати тих, хто не має влади, таким чином, щоб вони брали участь у житті громади нарівні з іншими; групи в громаді повинні набути самовизначення й контролю над очікуваними результатами; члени громади повинні відповідати самі за себе та за власні дії, а також визнавати вплив своїх цінностей на інших людей; особи, групи та громади можуть потребувати підтримки у подоланні конфлікту та протистоянні несправедливості й нерівності; визнання досвіду одне одного становить частину процесу змін у суспільстві; на роботу в громаді впливали й впливають жінки та темношкірі люди, а віднедавна у ній також чути голоси людей з функціональними обмеженнями; робота в громаді – це динамічний процес, який постійно зазнає впливу досвіду тих людей, котрі активно залучені до боротьби проти пригноблення.

Робота в громаді – складне й багатовимірне явище. У процесі такої діяльності неминуче виникають не тільки організаційні проблеми, а й етичні дилеми. Труднощі можуть бути спричинені різними обставинами та чинниками, наприклад, існуванням різних поглядів у членів чи груп на можливі альтернативи у вирішенні проблемного

питання, наявністю конфлікту всередині самої громади тощо. За останньої умови працівникам у громаді здебільшого доводиться дотримуватися нейтралітету та сприяти розв'язанню конфлікту. Однак у деяких випадках конфлікт може безпосередньо зачіпати інтереси тієї цільової групи в громаді, на користь якої й впроваджуються певні зміни, або блокувати колективні дії й процес роботи взагалі. Тоді працівникам доводиться балансувати між фаховою орієнтацією на неоцінювальні судження та адміністративною необхідністю реалізовувати стратегію втручання, а відтак підтримати одну зі сторін у конфлікті. Тому для працівників у громаді важливо знайти для себе відповідь на питання (етичну дилему): як не стати “ворогом” для членів громади, ретельно дотримуючись професійних меж?

Ми вважаємо, що особливістю ефективного методичного навчання студентів і підготовки їх для роботи у громаді в умовах вищої школи є введення у навчальну програму дисципліни “Соціальна робота у громадах” тренінгової діяльності, рольових ігор та складання карти (паспорту) громади, із застосуванням мультимедійних презентацій, що дасть можливість студентам застосовувати теоретичні і практичні знання та навички у вирішенні практичних проблем на практиці.

Наведемо практичні методичні засоби підготовки студентів до майбутньої діяльності. Наприклад, вивчаючи тему “Уявлення про громаду та робота в ній”, ми пропонуємо студентам скласти соціальну карту (паспорт) територіальної громади [1], де вони народилися або проживають.

Мета заняття: узагальнити знання студентів про “територіальну громаду”, розвивати уміння характеризувати общину за різними сферами і показниками; навчити методично вірно проводити свою роботу у громаді; виховувати любов і повагу до малої батьківщини, її символів, традицій і т.п.

Викладач пропонує студентам об'єднатися у групи або самостійно та зібрати інформацію про історію, визначні події, персони, традиції, символіку, географічне положення (площа, природні особливості, екологічний стан), демографічні показники (чисельність населення, віковий та гендерний склад), економічну сферу (характеристика виробництва та зайнятості населення), політичну структуру, громадські організації, соціальну сферу (назвати і охарактеризувати види соціальних служб, заклади охорони здоров'я, освіти, культури, дозвілля, спорту, охорони правопорядку, релігійні), ризики, що існують на даній території.

За запропонованою схемою студенти розробляють паспорт територіальної громади, створюють комп'ютерні презентації, де розміщують зібрані матеріали, короткі інтерв'ю, фотографії і т.п.

По закінченню роботи студенти представляють результати своєї праці. Проходить обговорення робіт, підведення підсумків теми.

Отже, впровадження у навчальний процес дисципліни “Соціальна робота у громадах” обумовлено необхідністю вдосконалення системи професійного і методичного зростання майбутніх соціальних працівників, розвитку їх моральних якостей. Слід зазначити, що у навчально-виховний процес сучасного вищого навчального закладу слід активно упроваджувати інтерактивні методи навчання. Інтерактивне навчання створює комфортні умови отримання знань студентами, за яких кожен із них відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Подальшими розвідками наукових досліджень з даної теми можуть бути: методичне забезпечення практичної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи у громадах; впровадження механізмів підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи у громадах; особливості впровадження зарубіжного досвіду роботи в громадах у підготовку студентів у вищому навчальному закладі тощо.

Використана література:

1. *Безпалько О. В.* Соціальна робота в громаді : навчальний посібник / О. В. Безпалько. – К., 2005. – 176 с.
2. Громада як осередок соціальної роботи з дітьми та сім'ями : метод. матеріали для тренера / О. В. Безпалько та інші ; під заг. ред. І. Д. Звереві. – К. : Наук. світ, 2004. – 69 с.
3. *Демидова Т. Е.* Социальная работа: теория и практика / Т. Е. Демидова. – М. : Экон-Информ, 2003. – 246 с.
4. *Ковчина І. М.* Основи соціально-правового захисту особистості : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності “соціальний педагог” / І. М. Ковчина ; за заг. ред. докт. філос. наук, проф. А. О. Ярошенко. – К. : НПУ, 2011. – 365 с.
5. *Семигіна Т. В.* Робота в громаді як складова діяльності соціального працівника / Т. В. Семигіна // Соціальна політика і соціальна робота. – 2001. – № 4. – С. 61-71.
6. *Семигіна Т. В.* Робота в громаді: практика й політика / Т. В. Семигіна. – К. : Видавничий дім “КМ Академія”, 2004. – 180 с.

Петренко Т. В. Методические принципы подготовки будущих социальных работников к работе в обществе.

В статье рассматривается методическая подготовка будущих социальных работников к работе в общине в условиях высшей школы, профессиональные и нравственные качества личности будущего социального работника, определены особенности эффективного обучения студентов и необходимость внедрения в учебно-воспитательный процесс современного высшего учебного заведения интерактивных методов обучения.

Ключевые слова: методическая подготовка, профессиональные качества, нравственные качества, личность социального работника, эффективность обучения будущих социальных работников, интерактивные методы обучения.

Petrenko T. V. Methodical principles of preparation of future social workers to work in society.

The article considers the methodological training of future social workers to work in the community in terms of higher education, professional and moral qualities of the personality of a future social worker, the features of effective training of students and the necessity of introduction in educational process of modern higher educational institution of interactive teaching methods.

Keywords: methodical preparation, professional qualities, moral qualities, personality of social worker, the effectiveness of the training of future social workers, interactive teaching methods.

УДК 37.011.3-052:316.614]:504

Погрібна Л. С.
УМО

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ
ЗАСОБАМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ**

В статті зроблені спроби проаналізувати вплив екологічної освіти і виховання на процес соціалізації учнів середньої школи та можливості організації процесу соціалізації особистості учня засобами екологічної освіти і виховання.

Ключові слова: екологізація навчального процесу, соціалізація, соціалізуючий вплив.

Серед численних соціально значущих проблем, що встали перед народами на порозі третього тисячоліття, головне місце зайняла проблема виживання Людства і всього живого на Землі. Людському буттю загрожує самознищення. Ця обставина, як і екологічні, науково-технічні і інші моменти, неодноразово інтерпретувалися науковцями